

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Naar Mørket falder paa

Citation: Drachmann, Holger: "Naar Mørket falder paa", i Drachmann, Holger: *Samlede poetiske Skrifter*, 1906-1909, s. 118. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-drachmann05tom-shoot-workid55062/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede poetiske Skrifter

NAAR MØRKET FALDER PAA

„Hvad kan Klokken være? Jeg glemmer altid at trække mit Ur op om Morgenen paa et fremmed Sted“.

„Jeg gider ikke rejse mig. Se ud i Gaarden!“

„Der er intet Ur paa Ladebygningerne.“

„Se alligevel ud! Jeg kender mine Pappenheimere paa deres Trav, og Tiden gaar her nøjagtig efter Træskomarchen; — vi er jo et demokratisk Folk!“

Min nuværende Vært og forhenværende Skolekammerat laa i Sofaen med et af de store københavnske Blade over sine Knæ. Hans Fødder var smaa, og han holdt ikke stort Fodtøj for at skjule det. Han drejede Hovedet bagover, saa at hans smukke Ansigt kunde smile hen til mig. Han var bleven fed i den Tid, jeg ikke havde sét ham, og Trækkene, som for ikke mange Aar tilbage havde foruroliget saa mangt et ungt Pigehjerte i Hovedstadens Kredse, viste allerede nu et uvetydigt Anlæg til at gaa i Blomst. Under vort tempererede Klima bevarer vore unge Piger sig endda taalelig længe fra at gaa i Frø. Vore unge Mænd gaa utrolig hurtigt i Blomst. Man rejser bort paa nogle Aar, og et eller andet Sted ude i Verden, en drømmende Aftenstund, lader man de friske, opvakte Ynglingeansigter fra Hjemmet drage langsomt forbi i Hukommelsen. Revuen ender som alle Revuer med, at man roser Troppernes Holdning og lader blæse Fanfare. Man kommer hjem. Ak, hvor forandret!

Min Vært, som slet ikke har andet at gøre her end at lade sig fotografere, ligger i den Sofa, som han tillige med en Gaard paa 4—500 Tønder Land, god Jord, har arvet efter en Slægtning langt ude. Han besøgte denne Slægtning en Gang, medens han endnu officielt studerte Jus og sub rosa skrev smaa Opsatser i den frisindede Presse. Min Ven havde ikke den fjerneste Tanke om ved dette Besøg at ville gøre et coup; — men han kedede sig i Byen og trængte til lidt Landluft. Hans Ungdom og Godmodighed, som han havde faaet gratis efter sin Fader, indtog hans gamle, sære Slægtning for ham. Da han var rejst bort, savnede den gamle noget i sin daglige Omgang, og skrev efter ham næste Sommer. Den gamles Død, som paafulgte kort efter, gjorde den trediveaarige stud. juris til Gaardens Ejer. Nu ligger han i Sofaen med brede, runde Skuldre, stor Haarvækst, med et lille skeptisk Smil om Munden, der slutter sig varsomt om den vellagrede Cigar, og siger en lille Vits om sine egne Folk.

Han har ikke giftet sig. Han tager i Terminstiderne, og for Resten hwer anden, tredje Maaned til Hovedstaden, hvor han altid møder

godt klædt og altid gør en god Figur. Man paastaar, at han her og der gør Kur, men jeg har talt med en af de paagældende Damer, og hun har betroet mig, at det ikke har nogen Art paa sig. Rimeligvis er det kun Levningerne af gammel Vane. Han gør en Gang imellem et lille Ungkarlegilde, medens han opholder sig i Byen, for sine gamle Venner. Han har en Gang været i Paris i tre Maaneder, og har bragt en Del franske Bøger hjem med. Men han læser dem kun halvt. Han bryder sig ikke engang om at skære dem op, for at det skulde se ud, som om han læste dem til Ende. Han holder alle de større Blade, er Medlem af den sidst dannede Vælgerforening i Sognet, og har for nylig underskrevet Adressen til Konsejlspræsidenten.

Jeg saa' ud i Gaarden. Bag Ladebygningens høje Tag var Solen gaaet ned. Det var Ugens sidste Dag, og Dagen var endt. Tværs over Gaarden, i skraa Retning fra Udhusene og over til Forvalterens Kontor kom Folkene, som skulde hæve deres Ugeløn, i en Række parvis eller en efter en. Noget borte stod enkelte af Gaardens faste Folk, Karle eller Piger. De snakkede sammen eller vekslede nu og da et Par Ord med de forbigaaende. Alt gik saa dæmpet, roligt af, som om Stilheden fra den synkende Sol var gaaet over i Gemytterne. Den gule Lærkehund sad oven paa sit murede Hus, som om den var støbt i Terrakotta. Jeg faldt i Tanker med Haanden støttet under Kinden og Armen i Vindueskarmen.

„Du sagde ...?“

Jeg vendte mig fra mine Betragtninger af Gaarden ind efter mod Værelset, hvorfra et Spørgsmaal kom, som jeg havde overhørt.

„Undskyld, jeg forstyrrer!“ sagde min Vært.

„Intet at undskyld, jeg saa' paa Folkene.“

„Du kan maaske bruge dem?“

„Hvad behager?“

„Staffage, mener jeg. Spis bare væk. Uagtet — Kosten er noget ensformig.“

„Aa — det er, som man tager det!“

„Unægteligt. Hvis jeg bare gad rejse mig, skulde jeg give Dig Navneliste og Randgloser. Naar jeg har fortalt Dig om Numer et, følger hele Rækken af sig selv.“

„Du er stedse summarisk!“

„Naturligt — som Landmand!“

Samtalen gik atter i Staa. Jeg vendte mig om til Vinduet og saa' paaany ud efter Folkene. Der var en lille Sammenstimlen udenfor Forvalterens Dør. Enkelte Fruentimmer stod der og ventede paa deres Mænd. Efterhaanden som disse kom ud, fik Kvinderne dem under Armen eller ved Trøjeærmet, og Parrene gik deres Vej. Den sidste Kvinde, som stod og ventede, var høj og rank. Trækkene kunde jeg

ikke se, og det var i Grunden ogsaa ligegyldigt. Jeg sad i en halvt fraværende Døs og brød mig ikke stort om, hvorledes Folk saa' ud. Da den, hun ventede paa, kom ud, gjorde hun ikke som de andre. *Han* gik nogle Skridt i Førvejen, saa fulgte *hun*. En Karl sagde nok noget til hende. Hun havde glemt en lille Bylt, som laa paa Jorden. Manden vendte sig, løb til, rev hende haardt i Armen, og snappede selv Bylten. Der blev Latter omkring dem. Jeg kunde høre den. Manden frem. Han skreg højt. Om nogen viide ... saa kunde de bare komme! osv. Hun havde roligt fortsat sin Gang. Han saa' sig om efter hende. Saa fulgte han, drejede sig rundt, rystede Næven mod Karlene endnu en Gang, og saa var de begge ude af Gaarden.

„Hvem var det?“

Jeg forklarede saa godt jeg kunde, hvem det var, jeg mente med mit Spørgsmaal.

„Naa, ikke andet! Det er rimeligvis ham, Søren Sandgrav.“

„Søren Sand —?“

„Grav! Han bor i saadan et Hul. Han har ejet en større Parcel en Gang, men satte det over Styr alt sammen. Nu gaar han og Konen paa Arbejde her. Der er en Rede Unger derhjemme; han banker Konen — af Skinsyge, siger man, skønt hun ingen Anledning giver.“

„Hun giver ham ingen Anledning?“

„Nej; det paastaar de da alle. Ikke desto mindre banker han hende. Naturligvis er han et Asen, og *noget* galt maa der rimeligvis være ved hende.“

„Hvorfor siger Du nu det?“

„Ha, ha! Du er ubetalelig. Tjen mig i at række mig en Cigar. Saadan. Og lidt Ild. Tak. Hvorfor skulde der ikke være noget galt ved hende?“

„Nej, Du har Ret; *hvorfor* skulde der *ikke*?“

„Altsaa enige! Lad os bare være enige. Disputere fører som bekendt ikke til noget, og allermindst med mig. Det stammer naturligvis alt sammen fra Misèren. Naar Folk først kommer saa langt ned i det, saa bliver de nogle Asener. Hvorledes skulde de kunne undgaa det? Jeg gik i Begyndelsen og tog mig lidt af Sagerne her ude omkring. Men jeg blev snart færdig dermed. De fattige slog mig Plader, de mere velhavende grinede ad mig. Jeg ærgrede mig lidt, indtil jeg havde faaet et System. Saa gik det.“

„Og Systemet? om man tør spørge?“

„Meget simpelt. Man hjælper de fattige ved at give dem Arbejde, og saa lader man Forvalteren gøre Afregning med dem. Det øvrige kommer en ikke ved. Bliver de syge, saa er der Sygehus med Iri Lægehjælp, som vi betaler. Er de dovre, saa bliver Skaden deres

egen. Jeg kan ikke forhindre dem fra at faa de mange Børn. Egenlig talt er de gunstigere stillede end vi andre, saa meget mere, som de slet ikke kender til at kede sig, eller, hvis de keder sig, saa slaas de. Hvad gør vi andre?"

Jeg rejste mig.

„Du har Ret. Vi slaas ikke!“

Jeg saa' ned paa min Vært. Han blæste Røgen fra sig i smaa Ringe. Hans Skuldre var saa runde, hans Haar saa yppigt, hans Pande saa blank. Han hvilede saa trøstigt, elegant i sin Magelighed, paa sin arvede Sofa og sit System.

„Det falder Dig aldrig ind, at gaa ud og snakke med Folkene her omkring?" spurgte jeg, idet jeg tog min Hat.

Han smiiede.

„Du er virkelig ubetalelig. Jeg sagde Dig jo, at jeg gjorde det i Begyndelsen, men det forbød sig af sig selv. Det er umuligt i Længden. Det er Kedsommeligheden selv. Man kan høre paa Dig, at Du aldrig har været Landmand.“

„Men Du er det!“

„Jeg be'r! Hvor skal Du hen?"

„En lille Aftenpromenade!"

„Paa Fangst? God Fornøjelse da. Man maa jo ikke ønske god Lykke. Vil Du have en Seddel vekslet? Jeg raader Dig til kun at give Smaapenge ud ad Gangen." —

Aftenen var nu fremrykket. Da jeg var ude af Gaarden og havde Landevejen for mig, med dens frodige Græfterabatter, dens Hækker, og Piletræerne, hvorigennem man saa' Markerne og Lyngbakkerne, slog hele denne fugtigkrydrede Aande mig i Møde, som ingen glemmer, naar han en Gang har indsuget den, og som hæfter ved Aftenlandskabet lige saa vedholdende som Fernis ved et Maleri. Jeg fulgte Hovedvejen et Stykke, drejede saa af ad en Sidevej og gik lige ud, paa maa og faa.

Der stod en Granskov med sin mørkviolette Banke og sine savtakede Rande op over Marken. Mod denne Baggrund drev en Røg i en langtrukken, viftende Stribe. Da jeg kom lidt længere op ad Vejen, saa' jeg Skørstøpsiben, hvorfra Røgen udgik. Derpaa Taget, og endelig Huset selv. Det laa nede i et Hul med nøgne Skrænter. Maaske boede Søren Sandgrav her.

Jeg havde ikke tænkt paa selve Navnet, saa længe jeg spadserede. Jeg havde tænkt uden om Navnet, paa mange Ting, som den lille Episode satte i Bevægelse. Jeg standsede. Her saa' saa forladt og øde ud. Naar Aftenhimlen er klar, skyløs, kun med en Kende rødstensrødt nede over en mørk Skovkam, har den altid for mig noget stirrende, haardt i sig, som om den pintes af et Syn, den ikke kunde

hortjage saa lidt som afnjælpe. Aftenhimlen ser saa meget. Den slutter Dagen af og kan dog ikke give noget synderligt Haab om Bedring den kommende Dag. Den kan undertiden svøbe sig i et Farvegevandt af alle Purpurets Afskygninger, som for at holde Sorgen ude — ligesom en Drømmer og Tvivler, der dykker sig i Musik for at holde Livet ud. Der ligger Taarer bag den stærke Aftenrøde. Almuen har et Mundheld herom. Man er dog altid hjulpen, naar man véd, at det bliver Regn næste Dag. Saa véd man noget. Men denne skyløse Stirren, som slet ikke giver noget Løfte, dette haarde rødstensrødt, det er saa trøstesløst; omtrent som naar man læser i en videnskabelig Bog, at der er tre af fire Chancer for at en Mand dør, som har denne eller hin Spire i sig til sin Opløsning. Nej Morgenen, især med lidt frisk Blæst! —

Nu faldt Navnet mig ind ved at se dette Hus. Jeg rettede mine Skridt ned efter og standsede atter. Jeg hørte Sang.

Der stod en Ged og ruskede Græs af ved Vejgrøften. En Dreng, ikke større end Tobak for en Skilling, sad med de nøgne Fødder i begge sine Hænder og passede paa Dyrets Bevægelser. Han var tydelig nok bleven for tidlig gammel. Dette saa' man dog kun af Ansigtstrækkene. Kroppen var sundt udviklet, lille, kortstammet og tæt. Saadan vilde ikke et Proletarbarn have set ud i en Købstad. Landluften gør Forskellen, selv om Pryglene er de samme. Bag Geden laa endnu en anden lille, som ikke var kommen ud over Kravleperioden, og hvis Køn foreløbig efter Beklædningen ikke lod sig bestemme.

Drengens Opmærksomhed syntes at være ligelig delt mellem Dyret og den lille Kravler. Alt imedens han røgtede sit dobbelte Hverv og bandede de to store Tæer imod hinanden, sang han med en skarp lille Stemme og langtrukken, tydelig Betoning:

Jeg vilde mig ud i Marken ride,
Turde ikke sadle en Hest:
Alle de store Dyr de bide,
De smaa de passer mig bedst.

Saa lagde jeg Gjord om vor lille Gris,
Sadied den op med Dække;
Saa slog jeg den med et Kosteris;
Det var alt, den kunde mig trække.

Nu ville vi ride til Troidenes Høj,
At bytte mit Hors mod Guld;
Jeg lyver dem paa mit lille Øg,
Jeg lyver mig Skæppen fuld.

Saa red jeg mig under Bakken i Kvæld,
 Da vrinsked min lille Gris:
 Herud i Troide; naar saa' I vel
 Et Hors til saa billig Pris?

Men da jeg kom under Bakken frem,
 Jeg kunde ej længere hinne.
 Du Griserytter, rid Du kun hjem,
 Din Fa'er er ait herinde!

Jeg traadte frem.

„Hvad er det for en Vise, Du synger, min Døng?“

Han saa' i Vejret; ikke synderlig forskrækket, snarere tankeløs.

„Jeg hedder Niels; Geden dér hedder Stine!“

„Ja saa. Hvem har lært Dig den Vise?“

Nu blev han forlegen og dukkede sit Hoved næsten ned mellem
 Tærerne, som en lille Abekat.

„Hedder din Fa'er Søren?“

Han saa' op igen.

„Ja!“

„Er han slem imod Dig?“

„Jeg véd ikke!“

Han var øjensynlig skræmt. Og desuden, hvad Ret havde jeg til at
 gøre disse Landevejspørgsmaal? Vilde jeg have noget at vide, saa
 kunde jeg jo selv gaa ind. Dér var Huset lige for mig.

Det indbød ikke videre til Besøg. Hvis det menneskelige Ydre,
 visse Særegenheder ved Beklædningen, visse Bevægelser, Minespil-
 let etc. har sit tiltrækkende eller frastødende, som paavirker en, saa
 har den menneskelige Bolig det ikke mindre. Ikke at dette Hus var
 fattigt og frastødende ved sin Kummerlighed alene. En vild Rosen-
 gren, en Busk, et Træ stukket i Jorden her og der af en venlig Haand,
 kan forsones med mangt et tarveligt Indtryk og skygge for megen
 Trang. Hvor let lader man sig ikke her lede ud af Sporet? Som om
 Rosengrenen virkelig var en Magt i Livet! Jeg har en Dag paa en
 Landevej mødt en Mand, hvis Beskæftigelse var at rejse Aaret rundt
 med Udpantningsordrer i Lommen. Selv han lod sig bestikke af et
 lille Forsøg paa et Espalier og ad et faldefærdigt Bindingsværk, hvori,
 som han fagmæssig udtrykte sig, „ikke en Gang Bænkebiderne til-
 hørte Ejeren“. Fra dette Hus her slog en straks den Overbevisning
 i Møde, at man havde opgivet Ævret. Saa længe man klasker lidt Ler
 i Revnerne paa Ydervæggene, saa længe man stopper en Visk Hø
 i Hüllerne paa Straataget, saa længe Ryggetræerne oppe ved Skor-

stenen endnu viser lidt af en kraftig Vilje til ikke at glide ned ad Skraaplanet — saa længe er der endnu lidt Haab.

Men her var gabende Revner i Væggene og Hulter i Taget, og Ryggetræerne havde næsten intet at holde sammen paa. Røgen viftede sørgmodig ud fra Skorstenspiiben. En enkelt Krumning af Striiben gled ind i en Aabning af Taget mellem to nøgne Lægter, men kom lige saa hurtigt ud igen. Der havde intet været at kigge efter derinde.

Jeg overvandt en opdukkende Følelse af sky Uvilje, og nærmede mig den aabentstaaende Halvdør. Jeg hørte en høj, vred Stemme, og blev staaende.

„Jeg har sagt Dig, at Du skulde la' det være, Du. Jeg har sagt Dig det hundrede Gange, Du. Kan Du ikke svare ...? Naa Du vil ikke svare? ... Nej jeg skal ikke slaa ... *Jeg* slaa? ... Nej, Guds Straffedom skal slaa ... Du har ikke gjort noget? ... Men jeg har gjort noget. Jeg har taget Dig, skønt Du ikke ejede en rød Skilling, næppe Særken paa Kroppen, Du ... Jeg kunde ladet Dig gaa? ... Hør nu, Du véd meget godt, at jeg ikke kunde ... Det skal ingen Mand sige mig paa, at jeg ikke holder a' Dig ... Det er *det*, som gør mig gal, flintrende, ædende gal, Uh!“

Jeg gjorde et Skridt og rakte Haanden ud efter Klinken. Men Stemmen sænkede sig igen.

„Lille Søren ... Du skal ikke komme med dit lille Søren, for Du mener kun, at Du vilde ønske, at jeg var død ... Men skal jeg dø, saa skal Du ...“

Der faldt et haardt Slag i Bordet, og noget Husgeraad klirrede. Et Par Barnestemmer begyndte at klynke, og Drengen ude ved Geden bag mig gav sig til at skraale højt: „Nu slaar han Mo'r, nu slaar han Mo'r!“

Jeg stødte Døren op, skridtede igennem en Mellemting af en Forstue og et Køkken, og stillede mig i Døren ind til Stuen, hvor Scenen foregik.

I det kolde, klare Aftenskær, som trængte ind igennem de smaa Ruder, saa' jeg en Mand staa oprejst ved Enden af det smalle Træbord, som løb langs med de to Fag Vinduer. Han vilde gentage sit Slag i Bordpladen, mellem nogle Kopper og Lerfade samt en stor Humpel Brød og en Flaske, som stod uordenlig mellem hverandre, men ved min Indtræden holdt han Armen ud fra sig og drejede Hovedet paa skraa. Ved den anden Bordende, nærmest op imod Vindueskarmen og under et lille Hængeskab, sad Konen med et Patterbarn i Favnen. En halvvoksen Pige klyngede sig op til hende.

„Hvad er her paa Færde?“ spurgte jeg med hævet Røst.

Manden maalte mig fra Hoved til Fod.

Jeg tog fast om Haandtaget paa min Stok og stødte den med et lille Eftertryk i Gulvet.

„Slaar De Deres Kone?“ —

„Hvad rager det ham?“ —

Han havde nu drejet sig helt om imod mig. Jeg rettede mig og saa ham lige ind i Ansigtet. Hans Pande var bred og lav, og jeg kunde se, at Sveden havde fltret Haaret sammen. Næsen var velformet; han var hul under Kindbenene, og havde stærk Skægvekst, som stod i mørke Stubbe over Læben. Han satte Hagen ind efter; hans Brystvidde var usædvanlig stor og Armene lange. Idet jeg mødte hans Blik, faldt det mig samtidig ind, at han i Grunden burde være paa en Sindssygeanstalt, og at jeg selv maaske ikke var uden Fare her trods den forsvarlige Stok, jeg havde i Haanden.

„Skammer De Dem ikke?“

Det var sandsynligvis det fornuftigste Spørgsmaal, jeg kunde gøre. Jeg tog ikke Øjnene fra ham.

Han maalte mig endnu en Gang og lod sig derpaa med en utydelig Mumlen falde ned paa en Stol og gav sig til at gnide de store Hænder hen over Knæerne, idet han nu og da skottede op til mig.

Konen henne ved Vinduet tussede paa Barnet ved Brystet, og skød med den ene Haand Pigen lempelig fra sig. Hun syntes selv at være rolig. Det var vanskeligt at sige, hvad der laa i hendes Blik, da hun fæstede det paa mig. Om Hjælp syntes hun ikke at bede. Hun havde maaske i saa mange Aar bedt forgæves og vænnet sig til, at den ikke kom. Snarere undrede hun sig maaske over, at nogen lagde Mærke til en saa hverdagsagtig Ting som dette Udbrud. Hun var bleg, med mørkt Haar, der var glattet ned under en Hue. Over de tredive kunde hun næppe være, og hvis man med den gængse Benævnelse vilde tale om „Resterne af fordums Skønhed“, vilde man snarere sige for lidt end for meget. Hun maatte endogsaa have været over det almindelige i Trækkenes Regelmæssighed. Noget vansiret af Kummer og Slappelse var vel nok dette Ansigt; og dog var det snarere en vis værdig Sørgmodighed, som laa over disse Træk, end hint uhyggelige Udtryk af arrig Sløvhed, frembragt under Mishandling, som ledsager saa mange Forbindelser hos Almuen. Denne Bygning var i Færd med at falde sammen; men en smuk Bygning vedbliver at være smuk, selv efter at den er bleven Ruin. Det er kun de hæslige, trøstesløse, sletopførte Spekulationskasser, som vor Nutid kan prange med i saa rigt et Flor, der viser den fuldstændige Ødelæggelsens Vederstyggelighed i deres Fald.

Og hvem véd! i hint halvforrykte Menneskes forvirrede Udraab havde der dog ligget i det mindste Antydningen af *det*, som Kvinden, selv om hun er kuert nok saa langt ned, mest vil opofre sig for; Kittet

i den skrøbelige Bygning, som Menneskene rejser paa deres Ungdom og deres Lidenskab, og som bliver dobbelt saa skrøbelig, naar først Murene har Røvner og Taget Huller.

Jeg stod og saa' fra den ene til den anden, men passede dog nærmest at have Øje med Manden. Ingen af dem talte, kun Manden vedblev at mangle uforstaaelige Ord mellem Tænderne.

Jeg vidste i Grunden slet ikke, hvorledes jeg skulde tiltale de to. Jeg var fremmed paa Stedet, jeg kunde ikke med Henpegning paa et eller andet af lokal Interesse begynde en Samtale. Jeg kunde blot føle, hvor meget der kunde udrettes ved, at der her blev talt. Tænk, om man nu gik lige ind paa Sagens Kærne, med et rask Snit skar løs paa det daarlige Sted, hvor saa mange Aars Usundhed havde trukket til!

„Hvorfor truer De Deres Kone?“

Han vendte sig fra mig.

„Gaa ud med Barnet, Ane!“

Jeg vilde falde ham i Talen. Han gentog hurtigt:

„Gaa ud!“

Hun rejste sig. Hun var høj og rank, som jeg allerede havde bemærket i Gaarden. Hun gik mig tæt forbi og ud af Døren, men saa' ikke paa mig.

Jeg begyndte halvvejs at angre, at jeg var gaaet herind. Hvad havde jeg at bestille her? Hvis han vilde gøre sin Ret som Husejer gældende, selv om Retten maaske overfor visse juridiske Spørgsmaal var nok saa omtvistelig, saa maatte jeg belave mig paa en brutal, i mildeste Fald en flov Udgang af denne Historie. Havde hun endda blot talt, blot bedet mig om Beskyttelse! Men hun var Resignationen selv, og overfor den bliver Ridderens Vaaben sløve.

Men nu skulde der gøres noget.

Jeg gjorde det, at jeg satte mig ned. Det lod til at overraske ham. Jeg benyttede mig straks af denne lille Fordel og sagde saa simpelt som muligt, idet jeg lagde det ene Ben over det andet.

„De hedder Søren? Ikke sandt?“

Han knurrede et: „Jo!“

„Jeg kommer oppe fra — Gaarden. Kan jeg gøre noget for Dem?“

„Noget — hva'?“

Der var nu snart saa skummelt i Stuen, at jeg vanskelig kunde følge hans Minespil. Jeg syntes dog at kunne se saa meget, at han først missede agtpaaagivende med Øjnene og saa lukkede dem halvt med et sløvt, næsten fjollet Udtryk.

„De gøre noget for mig! — Hvad skulde det være? He, he!“

Jeg begyndte at spørge ham ud om hans Arbejde, om hvad han fortjente, og kom omsider til Spørgsmaalet, om der hvilede Gæld paa Huset?

Han blev livlig:

„Det er begribeligt. Der hviler ikke andet end Gæld paa Rønnen. Man slider og slæber, og alt hvad man slæber hjem, det tager den Rakkerhund inde i N— (han nævnede den nærmeste Købstad). Jeg laante 100 Daler af ham. Jeg fik 100, men han skrev mig for 135. Da jeg skulde betale, kunde jeg ikke. Saa løb Konen op til — Gaarden, og Manden dér laante os Pengene. Og saa fik vi skikket Regning fra Byen paa Eksekusjon og Kørsel og Protokol og Gud véd hvad, og den var paa 75. Se, det var ikke én Gang, men to Gange. Og nu spørger De, om De kan gøre noget for os! Vil De maaske skænke mig 500 Rigsdaler — og bygge Rønnen op oven i Købet?“

Jeg maa tilstaa, det glædede mig at høre, at min Ven havde staaet dem bi. Men nu var jeg i lige saa stor Forlegenhed med Svar, som jeg før havde været med Spørgsmaal.

„Deres Kone ...“ begyndte jeg.

Han rejste sig og kom hen til mig.

„Vil De maaske rende efter min Kone?“

Jeg havde ligeledes rejst mig og greb om Midten af min Stok, rede til at forsvare mig. Udtrykket i hans Stemme havde irriteret mig: jeg følte mig saaret, og jeg følte en Aristokrats Lyst til at slaa løs paa Almueplumpheden, der har gaaet saa længe i sine Træske, at den har mistet Følelsen for, hvor den træder.

Han overfaldt mig ikke. Han vendte sig bort, spyttede og ramsede en Mængde Sætninger op i rivende Fart med stedse voksende Hast og stedse voksende Kraft i Eftertrykket paa Stavelserne.

Jeg lyttede halvt uhyggelig, halvt nysgerrig efter. Det var de mørkeste, mest lidenskabelige, mindst maadeholdne Bibelsteder, som, selv kaotisk fordærvelige i deres fanatiske, ildsprudende Kolorit, af en Fanatikers kaotiske Hjerne blev kastet planløst omkring imellem hverandre. Der var Tale om ondt og Ild og Belial og Fordømmelse, Straf og Brøde, Syndeskyld og Udryddelse, og især denne Udryddelse syntes det stakkels Menneske med Forkærlighed at dvæle ved.

Jeg tog i Døren og traadte ud. En Mand, der har været indelukket i et Menageri, vil ogsaa gaa sin Vej, naar Udgang tilbydes sig. Jeg kom forbi Konen i Forstuen. Hun sad, stedse med Barnet paa Armen, trykket op til sig, ved Arnestedet, hvor hun havde raget nogle Gløder sammen, som kastede et flimrende, utydeligt Skær over hendes Ansigt. Jeg standsede. Han vinkede ad mig, at jeg skulde gaa. Der var Angst i hendes Miner. Manden larmede derinde. Hun bad mig med nogle faa, rørende Ord om at gaa, „for ikke at gøre ham endnu mere tosset“. Her var i Virkeligheden ikke andet at gøre. Hvad der kunde have været gjort i Tide, det var øjensynlig forsømt. Her var et Dyb. Jeg vovede næppe at se til Bunds dér; ja jeg kunde vel næppe

se til Bunds. Her holdt Forstandens Lod op at virke. Maaske kunde jeg naaet Bund med 500 Rigsdaler. For nogle Aar tilbage kunde maaske en venlig Samtale, nogle daglige Besøg have gjort det. Nu var Tiden forbi, og jeg havde ikke de 500 Daler.

Jeg kom hjem og traf min Vært liggende paa Sofaen med Lampen tændt paa Bordet. Han læste. Det var „Jonas Tværmose“.

„Der staar Aftensmad derinde til Dig!“

„Tak! Jeg er ikke sulten.“ —

Han saa' nysgerrig paa mig.

„Hvor har Du været?“

„Hos Søren Sandgrav!“

Han lo. „Det er en gemytlig Familie!“ —

„Du har dog taget Dig kønt af dem!“ —

„Det var den Gang. Der er ikke noget at stille op!“ —

„Slet ikke?“ —

„Her, bliv nu ikke rørende!“ —

„Er her nogen Præst her i Sognet?“ —

„Ja, naturligvis!“ —

„Gaar han ikke omkring og ser til Folk?“

„Jeg véd s'gu ikke. Formodentlig gør han det, naar man lader ham hente. Han spiller en meget god L'hombre, men noget forceret. Han køber altfor gerne til Nolo. Tag Dig en Cigar!“

Et Par Aftener efter kørte vi ud sammen. Min Vært vilde vise mig nogle af Egnens Mærkværdigheder, og vi havde i Selskab set saa mange af disse Mærkværdigheder, som man kan se mellem Fyraften og Solnedgang.

„Du falder jo rent i Staver!“ sagde min Ven. „Jeg foreslaar at køre gennem Granplantagen til Skovridergaarden; saa kan vi faa os en Whist, — siden Du nu er saa langt tilbage i Opdragelse, at Du ikke kender til andet.“

„Vi skal vel ikke tale om det rationelle Landbrug?“

„Vær rolig. Skovrideren har forpagtet sin Jord bort. Staar Du for Skud?“

„Hvorledes?“

„Jeg mener blot, om Du kan taale at høre Jagthistorier. Nuvel, det er godt. Diana, kom her!“

Han fløjtede ad sin Hund, som allerede var slaaet ind paa Vejen, der svingede hjem imod Gaarden. Hestene sprang under Linerne, og vi nærmede os Granskoven, som jeg hidtil kun havde set i det fjerne.

Det var mig ikke muligt, trods min Værts stadige Tilskyndelser, at arbejde mig op paa Højden af den selskabelige Middeltemperatur, hvor man taler om alt og intet, fordi man ikke bryder sig om at tale om noget.

Maaske laa det i Luften. De nærmest foregaaende Dages stirrende Klarhed i Aftenen var veget for en tæt sammenpresset Masse af Skyer, der Dagen over havde drevet omkring paa Himlen og nu var sammenhobet i Formationer ligesom Skrueis, og laa Lag over Lag terrasseformigt hulende sig ned mod Horisonten. De lod langs med denne en bred, klar Stribe til overs, og fra denne Stribe fik Genstandene rundt omkring Vejen et ejendommeligt lavt Kantlys, der bragte Tanken hen paa en Fyrværkeripløse, hvor Solen er brændt af og kun dens langsomt omdrejende Gløder oplyse Omgivelserne.

„Er Du nu igen i Søren Sandgravs Hule?“ spurgte min Ven leende og slog smaa Smæld med Pisken i Luften.

Jeg svarede ham med en let Forlegenhed, at jeg uægtelig var der, at det maaske var noget tungt og trykkende i Luften, en egen Stemning ud over Landskabet, der atter bragte mig tilbage paa det triste Billede af sørgelige menneskelige Vilkaar. At jeg ikke kunde glemme det Dyb, hvori jeg, om end kun for et Øjeblik, var kommen til at kaste et Blik ned, og at man et saadant Øjeblik næsten kunde være tilbøjelig til at tro paa Tilstedeværelsen af onde og fordærvelige Magter, Tjenere for et ondt Princip, der bemægtiger sig Mennesket medens hans Fornuft sover, hidser hans ødelæggende Instinkter og forvirrede Fantasi til Had og Forfølgelse mod det, der i Grunden er ham kærest, og bag efter spotter hans Fortvivlelse, naar Anslaget er lykkedes og naar Eftertanken i al sin logiske Kulde lægger sin tunge Haand paa hans Skuider og siger: Du er hæftet!

„Naa, Du kan saamænd!“ svarede min Ven stadig smaaende og svippende med Pisken. „Jeg skal imidlertid paa din lange Tirade indskrænke mig til at svare Dig, at det slet ikke gaar saa drabeligt til i Livet, som Du mener. Du lever ikke tilstrækkeligt mellem den Slags Folk, hvis Sindsbevægelser Du overdriver og hvis Handlinger Du gør dramatiske. En Mand sætter over Styr, hvad han ejer: Familien geræder i smaa Kaar, i Forarmelse endog; Manden har ingen Dannelse og derfor ingen Moral; Du eller jeg vilde ikke bære os saadan ad. Han banker Konen, naar han er ærgerlig eller maaske tillige halv fuld. Hun finder sig deri, thi hvad skal hun gøre andet? Efter Pryglene enes man atter, og Resultatet af Forliget er en lille Pøde til næste Aar. Det er uforanderlig den samme Vise over alt. Der er ret besét endogsaa noget gemydligt derved. Og der er ubetinget ingen Plads for Katastrofer deri, intet „Mord- und Todschlag“, hvorpaa Du og dine Lige kan hænge eders spekulative Hatte ...!“

„Hjælp!“ skingrede det igennem Skoven. „Hjælp!“

Med et Ryk holdt min Vært Hestene an.

„Hvad er dette? Diana! Diana her!“

Hunden glammede inde i Skovtykningen. Det skumrede nu stærkt her mellem de høje, tætte Stammer. Vi hørte de skarpe, gennemtrængende Skrig; det lød, som om de kom fra en Kvinde. Hundens Halsen blandede sig der imellem.

„Diana!“ brølede min Vært. „Ici!“

Jeg sprang af Vognen.

Idet jeg bøjede mig frem for bedre med Øjnene at kunne gennemtrænge Skumringen langs Skovkanten, blev de svære, nedhængende Fyrregrene, et halvt hundred Alen fra mig, voldsomt revet til Side, og en menneskelig Skikkelse styrtede ud paa Vejen, tæt efterfulgt af Hunden, der gæde som en rasende.

Jeg løb frem med min Stok i Haanden, og standsede maalles. Det var en Kvinde, der fo'r frem imod mig med udstrakte Hænder, saa godt som nøgen, skrigende:

„Hjælp! for Guds Skyld, Hjælp!“

Et Nu, saa var hun forbi mig. Jeg slog med min Stok til Hunden, saa at den pibende rullede ned i Grøften. Saa vendte jeg mig om.

Hun var naaet hen til Vognen og var sunket ned paa Hug ved Siden af den. Min Ven havde ondt ved at berolige Hestene, som var bleven skræmmede ved alle disse Skrig.

Jeg løb til, rev min Overfrakke af mig, fik fat i nogle Dækkener, og traadte hen til den ulykkelige Kvinde med Klæderne foran mig.

„Kom her og svøb Dem ind i disse! Er De syg?“

Hun holdt Hænderne for Ansigtet, og rejste sig ikke. Jeg maatte hjælpe hende som et Barn. Hun var aldeles viljeløs, skælvede og hulkede voldsomt. Hun blødte omkring Halsen, ned ad Armene og paa Knæerne af lange Rifter. Da jeg havde faaet hende til at staa op, saa jeg, at hun var høj og rank. Og efter at jeg havde svøbt hende ind, saa godt jeg formaade, tog jeg Hænderne lempeligt fra Ansigtet. Det var Søren Sandgravs Kone.

„Her er Plads bag i Vognen,“ sagde jeg. „Kom lad mig hjælpe Dem!“

Hun afslog det, hulkede paany, og begyndte at fortælle noget, som jeg ikke forstod.

„Hvad skal vi gøre?“ spurgte jeg op til Kuskesædet.

„Kom kun op, Ane!“ lød Svaret ganske forretningsmæssigt fra min Ven.

Hun tog selv fat og vilde op paa Hjulnavet. Men hun hulkede for meget, eller var for udmattet; hun gled ud og faldt med hele sit Legems Vægt tungt ned paa mine Arme. Jeg maatte tage dygtig fat, og endelig fik jeg hende bragt til Sæde.

Jeg sad atter ved Siden af min Vært. Han vendte sig om.
„Hvad er der saa i Vejen, Ane?“ spurgte han ligesom før.
Hun svarede ikke.

„Hvor er din Mand?“

„Aa Gud hjælpe ham; han er efter mig!“

Hun græd voldsomt, og saa' sig forvildet og angst omkring.

„Er han efter Dig? Vil han slaa Dig?“

„Nej, han vilde hænge mig!“

Det gav et lille Sæt i os begge.

„Hvor er han da?“

„Han er inde mellem Granerne. Han havde været saa underlig hele Dagen, og nu efter Vesperkost laante han Lars Grundløses Køretøj og sagde, at jeg skulde tage paa mig og age med ham. Jeg spurgte, hvor vi skulde køre hen, men han sagde, at det kunde være det samme. Jeg mente, at han havde et Ærinde her omkring, og jeg vilde tage Barnet med mig, men han sagde, at jeg skulde lade det blive. Vi kørte her ud ad Vejen, og saa snart vi var kommen et Stykke frem, bøjede han af og kørte ind ad et Brændespor og blev ved at køre derind mellem Tykningen. Jeg blev ræd, da jeg troede, at han vilde stjæle Brænde, og jeg sagde, at hidtil havde vi da ikke været Skælmer. Men saa stod han af og trak mig af Vognen. Jeg bad for mig, men han sagde, at han skulde ikke slaa; nu skulde han aldrig slaa mere. Saa tog han sig Forlov med mig og begyndte at rive Klæderne af mig. Saa blev jeg saa frygtelig ræd og bad for mig. Men han sagde, at nu skulde der times mig det bedste, som han havde i sin Magt at byde mig. Nu skulde jeg først dø, og saa vilde han dø bag efter. Og saa begyndte han paa sin gamle Maade at læse op alt det, som han kunde huske fra de smaa Skillingsblade, som han køber af dem, Missionærerne. Han havde bundet mine Hænder bagpaa med Klæderne, og nu saa' jeg, at han gav sig til at skære Linerne fra Hesten. Saa bad jeg til Gud, at han dog vilde fri mig af denne Elendighed, og saa fik jeg Hænderne løs og gav mig til at løbe, lige saa blottet, som jeg var; og han bag efter mig og truede mig til at standse. Men jeg løb tværs igennem alting, og jeg hørte, at han faldt bag mig, og saa slap jeg omsider herud, hvor Hunden vilde bide mig. Jeg tror, jeg har løbet en Time omkring derinde i Mørkningen, saa forstumlet som jeg var!“

„Hvad siger Du til dette?“ spurgte jeg min Vært.

Han saa' paa mig og trak paa Skuldrene.

„Til Skovridergaarden! Diana er dog vel med?“

Diana kom listende bag efter. En halv Times Tid senere var hele Skovridergaardens mandlige Befolkning paa Benene i Skoven som

Klappere. Jeg gik med Skovrideren. „Det er en egen Sort Vildt dette! Hvad saadan noget Rak ogsaa kan finde paa! Men det ene er en Følge af det andet. Man har ikke mere Krammet paa sine Folk. Alle Love bliver traadt under Fødder. De gaar Gud fordømme mig til sidst hen og skærer Halsen over paa os, med al denne Frihed!“

Jeg smilede, skønt jeg var oplagt til andet. I Skovmarkets Stilhed knækkede vi de tørre Grene under vore Fødder. Naaleduften var saa stærk herinde. En Gang imellem hørtes de dæmpede Raab af Klapperne, for at tilkendegive Retningen, hvori denne besynderlige, uhyggelige Jagt skulde gaa.

„De vil dog vel ikke mene, Hr. Skovrider, at Friheden ...?“

„Tyst! De er en ung Mand endnu, og ... men hør; de har ham vist!“

Vi hastede frem, saa godt vi kunde, i den Retning, hvorfra Raabene lød. Efterhaanden som vi nærmede os, blev Stemmerne rundt omkring fra i forvirret Raaben og Spørgen samlet om et bestemt Punkt. Hvor? Her til højre! Har I fundet ham? Hvad, er han løbet? Efter ham! Nej, han er død! Er han død, det Asen? osv.

Vi naaede Stedet. En Mand, hvem man betegnede mig som Sognefogden, knælede ned mellem nogle Granris. En Karl holdt en Lygte frem. Min Ven traadte til fra den modsatte Side sammen med sine Klappere.

„Han har Linen om Halsen! Grenen er knækket med ham. Den gad ikke holde længere paa ham. Han ser fæl ud!“

„Er han rigtig død?“ spurgte Skovrideren.

„Saa død som en Sild. Han kan allenaars ikke give nogen Forklaring; saa vi maa vel holde os til Konens. De har vel været to Alen af ét Stykke!“

Jeg vendte mig bort.

Efter at Historien var blevet drøftet og atter drøftet hjemme hos Skovriderens, tog man omsider Kortene frem. Jeg undskyldte mig, og man fik sig en Trekantet, eftersom Sognefogden var Mand for at spille, hvad det skulde være.

Under et lille Ophold i Spillet kom Historien atter paa Bane.

„At man skal have saadan noget Krapyl her i Sognet!“

„Det er en rigtig Mundfuld fra „Samfundets Dyb!““ sagde min Vært med et lille Nik til mig.

„Heldigvis har vi en stærk Regering!“ sagde Skovrideren og smækkede med Pibedækslet.

Jeg tog Cigaren af Munden:

„Der er sødelæggende Magter i Samfundets Dyb; rivende Strømme i de Lag, der ligge underst. Nogle Beboere af disse Lag have arbejdet sig op til at have Sikkerhedsventiler i Form af Agitation, en Presse,